

וְאִם כִּתְּבָהּ כִּתְּבָהּ, שאף שפסיק רישיה הוא שישפך השמן מהנר, והרי זה כמספתקא מהנר בשעה שהוא דולק שחיבי משום מכבה, כאן מדובר בנר שכבר אין בו שמן (תוס' ד"ה מנער; רא"ש), או בנר שעוה (רשב"א). ולדעת הערוך שרבי שמעון מתיר ב'פסיק רישיה דלא ניחא ליה', מדובר אף בנר שיש בו שמן, כיון שלא ניחא ליה בכיבוי, שאין לו תועלת בכך, כי השמן נשפך והולך לאיבוד (רשב"א; רא"ש; מרדכי תס). ויש אומרים, שאכן, אבל הגמ' להלן 'לייט עלה רב' משום שהוא פסיק רישיה, מוסבים גם על נר שעל גבי טבלא (ראב"ד שבת יב, ו).

■ להלכה, מותר לנער את הטבלא אפילו אם הנר דולק, רק שלא יכוין לכבותו. והוא הדין בזמננו בשולחן שעליו מונחים נרות השבת (שו"ע ורמ"א או"ח רעז, ג; משנ"ב שם, יג). אמנם זהו רק בנר שעוה או בנר שכבר אין בו שמן, אבל אם יש בו שמן אסור. ובמקום שאין צורך גדול טוב לעשותו ע"י נכרי, ואז מותר אף בנר של שמן, ואם אין נכרי יעשה על ידי קטן (שו"ע ורמ"א שם; משנ"ב שם, טו וז; ביאה"ל ד"ה א).

לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּשׁוֹכְחַ - ואפילו אם הניחו על הטבלא בכוונה אך לא היתה דעתו שישאר שם בשבת ואח"כ שכחו שם, הוא ג"כ בכלל שוכח (משנ"ב רעז, יב, וראה פרטים נוספים במהדור דרשו שם).

אֶבֶל בְּמִינֵיהּ נַעֲשֶׂה בְּסִיס לְדָבָר הָאֲסוּר - וכן נפסק להלכה שאם הניח הנר על הטבלא מודעת, אסור לנערה שהרי היא בסיס, ומכל מקום מותר לגעת בטבלה הואיל והיא אינה מטלטלת (שו"ע ורמ"א או"ח רעז, ג, ביאה"ל ד"ה הואיל). ונחלקו הדעות מה נקרא 'מודעת', האם צריך דוקא שיניחו על דעת שיהיה שם כל השבת, או אפילו רק בכניסת השבת (שו"ע שם שט, ד). ובמקום הפסד סומכים על המקילים ומותר לנער, אך דוקא כשחשב במפורש לסלק המוקצה בשבת, אבל אם חשב בסתם שיהיה מונח עליו המוקצה בשבת, נעשה בסיס אף שלא חשב במפורש שיהיה מונח עליו כל השבת (משנ"ב שם, כא).

לֵיִיט עֲלֶיהָ רַב - לפי שבשעה שפותח את הדלת הרוח מכבה את הנר (רש"י). ולפירוש זה אין איסור אלא לפתוח, אבל לנעול אין שום איסור מאחר שאינו לא מכבה ולא מבעיר (ב"י רעז, א). ויש שפירשו, שע"י פתיחת הדלת מתנדנד הנר ומתרחק השמן מן השלהבת והרי הוא מכבה, או שמתקרב לשלהבת והרי הוא מבעיר (תוס' ד"ה פותח). ולפי זה, גם נעילת הדלת אסורה, אך בנר של שעוה מותר לפתוח ולנעול הדלת, כיון שלא שייך בזה מכבה ומבעיר (ב"י שם). פירוש נוסף, שהנר קבוע בכותל שאחורי הדלת, וכשפותח את הדלת היא נוגעת בנר ומכבה אותו (רבינו חננאל), ולפי זה לנעול מותר, שלא יבוא ע"י זה לכיבוי ב"ח שם), ואין איסור אלא כשפותח כדרכו, אבל אם פותח בנחת מותר (ב"י שם, וכדעת הרמב"ם שבת ה, יז). ■ להלכה, הובאו שלשת הפירושים, שנר של שמן או שעוה המונח בסמוך לדלת, אסור לפתוח את הדלת אפילו בנחת, אך מותר לסגורה [כרש"י]. ואם קבוע בכותל מאחורי הדלת, אסור לפתוח כדרכו אלא בנחת, וגם לא לסגור בכח שכל הכותל מתנדנד [כר"ת]. ואם קבוע בדלת עצמה, אסור לפתוח ולסגור, ובנחת או בנר שעוה מותר [כתוס'] (שו"ע ורמ"א שם, א, ומשנ"ב שם א-ב, ז).

מוֹדָה רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּפָסִיק רִישִׁיהּ וְלֹא יְמוֹת, אכן הברייתא שהתירה לפתוח את הדלת כנגד הנר, סוברת שדבר שאין מתכוין מותר לרבי שמעון אף בפסיק רישיה (רשב"א). או שאין זה פסיק

רישיה, שיתכן שלא יכבה הנר (ריטב"א). או שמאחר והוא רק קרוב לפסיק רישיה הרי זה מותר (מהרש"א על תוס' ד"ה פותח). או שפסיק רישיה מותר באיסור דרבנן, וכאן לרבי שמעון האיסור לכבות את הנר הוא מדרבנן, משום שזו מלאכה שאינה צריכה לגופה (ריטב"א). ולביאור זה שהכיבוי אסור מדרבנן, מאחר והלכה כרב האוסר את פתיחת הדלת, נמצא שיש לאסור פסיק רישיה אף בדבר האסור מדרבנן (רשב"א), אך יש אומרים שפסיק רישיה באיסור דרבנן מותר (מאירי; תרומת הדשן סד). ■ להלכה, פסיק רישיה אסור גם באיסור דרבנן (משנ"ב שיד, יא). וגם באופן שאינו פסיק רישיה ממש אלא קרוב לפסיק רישיה, אסור (ביאה"ל רעז, א, שעה"צ שם, מט, משנ"ב שיד, נב).

מִרְ סָבַר גְּזֵרֵינוּ וּמִרְ סָבַר לֹא גְזֵרֵינוּ - להלכה, אסור לפתוח את הדלת כנגד המדורה אפילו כשנושבת רוח מצויה [כדעת אביי], אמנם זהו דוקא באופן שהמדורה קרובה קצת לדלת, ואם אין רוח כלל בחוץ מותר. ואם הדלת פתוחה מותר לסגורה, ואין בזה משום מכבה אף אם הרוח היתה מבעירה את המדורה, שהרי אינו עושה מעשה כיבוי אלא עוצר את הרוח והמדורה נכבית מאליה (שו"ע או"ח רעז, ב, משנ"ב שם י-יא).

יֹרֵד וְטוֹבֵל כְּדָרוֹךְ וּבְלִבְדוּ שְׁלֵא יִשְׁפָּשֵׁף, שבכך הוא מוחק את השם בידיים, אך אם אינו משפשף מותר לטבול אף שעל ידי הטבילה נגרמת מחיקת השם, משום שאין זה אלא גרמא (רש"י). והטעם שנקרא גרמא אף שמכניס בידיים את השם במים, משום שאין זה ודאי שהשם ימחק מחמת המים (רשב"א; ריטב"א). ועוד, משום שאין השם נמחק מיד, אלא לחות המים גורמת לכך שהדיו יתרחק וימחק לפני הזמן שהיה ראוי להימחק לפי טבעו (הור"א או"ח לת, ה; יו"ד קסד, ב). ויש שביאר כן גם ברשב"א, שהמחיקה שלאחר זמן היא גרמא, ולא בא הרשב"א אלא ליישב מדוע אין איסור מצד שימחק מיד כשמכניס למים, וע"ז ביאר שאין זה ודאי (אחיעזר ב, מח א).

מִתּוֹךְ שֶׁאֲדָם בְּהוֹל עַל מְמוֹנוּ אִי שְׁרִית לִיה אֲתִי לְכַבּוֹי - בידיים, אבל גרם כיבוי באופן שאינו בהול על ממונו מותר גם לרבי יוסי (תוס' לעיל מז, ב ד"ה לימא). ויש אומרים, שרבי יוסי אוסר כל גרם כיבוי שמא יבוא לכבות בידיים, שהרבה פעמים מצוי שיש בכיבוי הצלת ממון, ולכן אסרו כל גרם כיבוי (שפת אמת שם, ע"פ פיה"מ לרמב"ם ורע"ב במשנתנו). ■ להלכה, גרם כיבוי מותר כדעת חכמים, אולם דוקא במקום הפסד, אך שלא במקום הפסד אסור חכמים לגרום מלאכה בשבת (שו"ע ורמ"א או"ח שלד, כב, וראה מהדור דרשו שם הע' 65).

תִּיפּוֹק לִיה מְשׁוּם דְּיוֹ, כלומר, שלולא סברת המקשן היינו אומרים שאין כאן חציצה כלל, לא בגמי ולא בדיו, משום שהם מיעוט שאינו מקפיד עליו ואינו חוצץ, אבל לדברי המקשן שגמי נחשב מיעוט המקפיד וחוצץ, הרי כמו כן מקפיד הוא גם על הדיו, ונמצא שהדיו מהווה חציצה לטבילה גם ללא הגמי (ריטב"א).

לְחִים אֵין חוֹצְצִין, שהמים מחלחלים דרך הדבר הלח אל גוף הטובל, וממילא אין כאן חציצה כלל אף אם הוא על רוב הגוף (תוס' זבחים עה, ב ד"ה דלי; חולין כו, ב ד"ה הכא). ויש שפירשו, שאין אדם מקפיד על דבר לח שעל גופו, כיון שממילא עתיד לעבור ואינו נשאר על הגוף, ולפי זה אם הוא על רוב הגוף הרי זה חוצץ (יראים, וקח ומרדכי, מובאים בב"י יו"ד קצח, יד).